

Hon skrev fram ett Sverige som ingen ville se

Berättelse

Ett barn utan trygghet

Moa Martinson föddes 1890 i Östergötland med det riktiga namnet Helga Maria. Hennes mamma var en ogift piga, vilket på den tiden ofta betydde fattigdom och skam. Familjen flyttade gång på gång mellan industristäderna kring Norrköping, eftersom mamman hade svårt att behålla ett arbete. Följaktligen blev Moas skolgång oregelbunden. Trots detta lärde hon sig läsa tidigt och slukade böcker, och redan som barn bestämde hon sig för att en dag bli författare.

Ett hårt vuxenliv

Som ung utbildade sig Moa till kallskänka och arbetade på restauranger. Sedan följde hon på sätt och vis sin mors väg: hon blev tillsammans med arbetaren Karl Johansson och fick fem söner på bara några år. Familjen levde isolerat på ett litet torp i Sorunda, söder om Stockholm, under knappa förhållanden. Våren 1925 drabbades hon av en tragedi som skulle prägla resten av hennes liv – två av sönerna drunknade. Några år senare dog även Karl. Att Moa, mitt i allt detta, fortsatte att skriva säger något om hur stark drivkraften var.

Genombrottet

Redan på 1920-talet hade hon börjat skriva brev och artiklar till arbetartidningar, och där märktes en egen, rättfram röst. Under samma period mötte hon poeten Harry Martinson, som hon gifte sig med 1929. Det stora genombrottet kom 1933 med romanen *Kvinnor och äppelträd*. Boken skildrade vanliga kvinnors arbete, kroppar och kärlek med en öppenhet som chockade en del läsare. Å ena sidan väckte den upprörda reaktioner, å andra sidan kände tusentals kvinnor för första gången igen sitt eget liv i en bok.

En röst åt de tysta

Det som gör Moa Martinson så viktig är att hon gav arbetarkvinnan en plats i litteraturen. Vid den här tiden skrevs de flesta böcker av män från välbärgade hem, vilket innebar att fattiga kvinnors verklighet sällan beskrevs inifrån. Moa ändrade på detta. I böcker som *Mor gifter sig* (1936) använde hon sitt eget hårda liv som material, utan att skönmåla det. Trots sin korta utbildning blev hon en av landets mest lästa författare och en uppskattad föreläsare.

Ett arv som lever

Moa Martinson dog 1964. Under 1970-talet återupptäcktes hon av kvinnorörelsen, som såg i henne en tidig och modig förebild. Att hennes böcker fortfarande läses beror knappast på att de är vackra och behagliga – tvärtom är de ofta obekväma. De läses därför att de berättar sanningen om fattigdom, kvinnors villkor och människors kraft att resa sig. Moas liv visar att den som länge varit tyst också kan bli den som till slut hörs allra tydligast.

Ordlista

ORD	FÖRKLARING
trygghet	känsla av att vara säker och skyddad
ogift	inte gift
skam	obehaglig känsla av att ha gjort något fel inför andra
oregelbunden	som inte sker på ett jämnt och fast sätt
slukade böcker	läste mycket och snabbt, med stor lust
kallskänka	person som lagar kalla rätter på restaurang
isolerat	avskilt, långt från andra människor
knappa förhållanden	situation med lite pengar och resurser
präglade	påverka och forma djupt
drivkraft	det som får en människa att vilja och orka
rättfram	öppen och rak, utan omvägar
skildra	beskriva, berätta om
skönmåla	beskriva något som finare än det är
välbärgade	som har gott om pengar
förebild	person som andra ser upp till och vill likna

Läsförståelsefrågor

1. Vad menas i texten med att moderns yrke “ofta betydde fattigdom och skam”?
 1. Att pigor tjänade mycket pengar men var olyckliga
 2. Att ogifta pigor hade det svårt både ekonomiskt och socialt
 3. Att modern skämdes över att kunna läsa
2. Varför blev Moas skolgång oregelbunden?
 1. Hon ville hellre läsa egna böcker
 2. Familjen flyttade ofta på grund av moderns arbete
 3. Det var förbjudet för fattiga barn att gå i skolan
3. Hur beskriver texten Moas vuxenliv innan genombrottet?
 1. Bekvämt och tryggt
 2. Fyllt av resor och äventyr
 3. Hårt och präglad av förlust
4. Hur reagerade läsarna på *Kvinnor och äppelträd*?
 1. Alla tyckte boken var tråkig
 2. Vissa blev upprörda, andra kände igen sig
 3. Ingen lade märke till boken
5. Varför var det betydelsefullt att just Moa skrev om arbetarkvinnor?
 1. Hon var den enda kvinnan i Sverige som kunde skriva
 2. Hon beskrev deras liv inifrån, vilket nästan ingen annan gjorde
 3. Hon skrev böckerna på flera språk
6. Stämmer påståendena med texten? Svara **ja**, **nej** eller **det står inte i texten**.
 1. Moa Martinson hade en lång och fin skolutbildning.
 2. Hon gifte sig med poeten Harry Martinson.
 3. Hennes böcker läses fortfarande idag.
 4. Hon vann ett internationellt litteraturpris.
7. Vad menas med meningen “den som länge varit tyst också kan bli den som till slut hörs allra tydligast”?
8. Texten säger att Moas böcker ofta är “obekväma”. Vad tror du menas med det?
9. Varför fortsatte Moa att skriva, trots att hon förlorade två söner och sin man?
10. Hur kan en svår barndom både hindra och hjälpa en människa? Använd Moas liv som exempel.
11. Varför tror du att kvinnorörelsen på 1970-talet såg Moa som en förebild?

12. Vad tycker du är det viktigaste vi kan lära oss av Moa Martinsons liv? Motivera ditt svar.

Facit

1. Att ogifta pigor hade det svårt både ekonomiskt och socialt
1. Familjen flyttade ofta på grund av moderns arbete
1. Hårt och präglad av förlust
1. Vissa blev upprörda, andra kände igen sig
1. Hon beskrev deras liv inifrån, vilket nästan ingen annan gjorde
1. nej b) ja c) ja d) det står inte i texten
- Exempel på svar: Att människor som länge varit fattiga och osynliga, som arbetarkvinnorna, till slut fick en stark röst genom Moas böcker.
- Exempel på svar: Att de tar upp svåra och jobbiga saker, som fattigdom och sorg, i stället för att bara vara trevliga att läsa.
- Exempel på svar: Skrivandet var en stark drivkraft för henne och kanske ett sätt att bearbeta sorgen och bli hörd.
- Exempel på svar: En svår barndom kan göra livet osäkert och svårt, men hos Moa gav den också material och kraft till hennes böcker.
- Exempel på svar: För att hon var en kvinna som tidigt skrev ärligt om kvinnors liv och vågade ta plats i en värld styrd av män.
- Exempel på svar: Att man kan skapa något viktigt och bli hörd även om man har en svår start i livet.

Bedöm öppna svar efter innehåll, inte efter exakt formulering.

FÖR LÄRAREN

Texten kopplar samman klass, kön och motståndskraft genom ett konkret livsöde och bjuder in till tolkning (fråga 7–8, 10–12). Tema: hur erfarenhet av fattigdom kan förvandlas till litteratur och röst. Lämplig för fördjupande samtal om kvinnors villkor och om vems berättelser som får plats.

Diskussionsfrågor

- Moa skrev “inifrån” om ett liv hon själv levte. Hur påverkar det en berättelses trovärdighet jämfört med när någon skriver om något utifrån?
- Vems röster saknas i medier och böcker i dag? Vem skulle behöva en “Moa”?
- Moas böcker var obekväma men viktiga. Måste konst vara behaglig för att vara värdefull? Diskutera.
- **Skriv (6–8 meningar):** Beskriv en svår erfarenhet som ändå lärt dig något viktigt. Vad hände, och hur har det format dig?

Källor och faktagranskning

- Moa Martinson – Wikipedia (svenska): https://sv.wikipedia.org/wiki/Moa_Martinson
- Moa Martinsons liv – moamartinson.se: <https://www.moamartinson.se/moa-martinsons-liv/>
- H Maria (Moa) Martinson – Svenskt Biografiskt Lexikon: <https://sok.riksarkivet.se/sbl/Presentation.aspx?id=9141>
- Moa Martinson – Britannica: <https://www.britannica.com/biography/Moa-Martinson>

Faktagranskad i juni 2026. Nyckelfakta: Moa Martinson (egentligen Helga Maria Martinson, född Swartz) föddes 2 november 1890 i Vårdsnäs församling, Östergötland, och dog 5 augusti 1964 i Sorunda, Södermanland. Hon växte upp i fattigdom kring Norrköping. Första maken Karl Johansson (tillsammans från 1910, gifta 1922); de fick fem söner. Två av sönerna drunknade 1925. Karl dog 1928. Hon gifte sig 1929 med poeten Harry Martinson (skilda 1941). Genombrott med romanen "Kvinnor och äppelträd" (1933). Självbiografisk trilogi: "Mor gifter sig" (1936), "Kyrkbröllop" (1938), "Kungens rosor" (1939). Osäkerhet: källor anger ibland Motala som födelseort – det avser hennes uppväxtområde; den officiella församlingsuppgiften är Vårdsnäs. Bilden är ett svenskt pressfoto från 1957 och är public domain i Sverige enligt reglerna för journalistiska foton före 1969.

Berättelser om svenskar · läromedel för svenska som andraspråk. Skapat inom Läromedelsprojektet. Senast uppdaterad 2026-06-12.